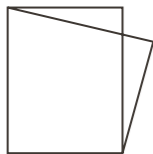

Noam Chomsky: Aspects of the Theory of Syntax

Chomsky, N. (1965). *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge: The M.I.T. Press.

Mette Vedsgaard
Christensen,
docent,
forskningsleder,
VIA University
College

Noam Chomsky er – på godt og ondt har det på det seneste vist sig – en af de største humanvidenskabelige tænkere. Således har en væsentlig del af den sidste halvdel af det tyvende århundredes lingvister – hvad enten de var teoretiske eller af den såkaldte bindestregsslags som f.eks. sociolingvister – tænkt og skrevet på skuldrene af Chomskys sprogvidenskabelige arbejde.

Et af hovedværkerne, *Aspects of the Theory of Syntax* fra 1965, definerer nogle af de centrale begreber, som lingvister efterfølgende har diskuteret og diskuteret med, især den centrale dikotomi: lingvistisk *competence* og lingvistisk *performance*. Chomskys interesse er sprogkompetencen: Han er grundlæggende optaget af at forklare, hvordan de bagvedliggende sproglige strukturer kan bruges og kombineres på et uendeligt antal måder af sprogbrugere, der har tilegnet sig disse. For

Chomsky er undersøgelsesgenstanden den ideale *speaker-listener* (en modersmålstalende og -forstående sprogbruger) og dennes mentale model af sproget, ikke dennes faktiske sprogbrug, som han anser for at være både for komplekst og grundlæggende uinteressant at studere. Variable som sprogbrugerens baggrund, viden, opmærksomhed etc. influerer på den faktiske observerbare sprogbrug, og resultatet er "... numerous false starts, deviations from rules, changes of plan in mid-course, and so on" (s. 4). Sprogbrugerens *performance* er for Chomsky kun interessant som kilde til viden om det bagvedliggende system. *Competence-performance*-modsatningen er ikke nogen ny dikotomi i sprogvidenskaben, men i modsætning til Saussure, som ifølge Chomsky ser *langue* som "merely a systematic inventory" (s. 4), betoner Chomsky det kreative aspekt i *competence*. Hvordan kan sprogbrugere producere og forstå ord og sætninger,

Fredrik Barth: *Ethnic Groups and Boundaries*

Forskning i sprogtilegnelse hos børn er optaget af at forstå, **hvordan de socialiseres ind i sprogbrug**, ikke hvordan strukturerne vokser frem i børns sprog.

som de for det meste aldrig har set eller hørt i lige den form og sammensætning før, og hvordan kan de gøre det på baggrund af det rodede input, som *performance* er?

Den generative lingvistik, som Chomsky forbindes med, bidrager med vigtige brikker til den samlede forståelse af, hvad sprog er for et menneskeligt fænomen, men den gør samtidigt også sprog til noget biologisk: Vi er født til at lære og bruge sprog takket være det såkaldte Language Acquisition Device (LAD), som nativisten Chomsky hævdede måtte være den neurologiske forklaring på den menneskelige sprogdrift: "The problem for the linguist, as well as for the child learning the language, is to determine from the data of performance the underlying system of rules that has been mastered by the speaker-hearer and that he puts to use in actual performance" (s. 4). LAD bidrager til at forklare, hvordan

også børn er i stand til at tilegne sig modersmålets bagvedliggende sprogstrukturer på trods af forskelligt, rodet og ufuldstændigt input og altså også i en tidlig alder at blive sprogbrugere, der kan producere, forstå og evaluere en evindeligt strøm af nye, sproglige strukturer på modersmålet.

For Chomsky er *performance* et residual. Han mener ikke, sprogvidenskaben har noget ærinde der, og ser i 1965 ikke nogen argumenter for, at det, som han kalder den moderne lingvistik, skal rette opmærksomheden mod sprogbrugernes "natural speech". Men her tager sociolingvisterne fat, for det er netop Chomskys klare dikotomi, der viser vejen frem: residualen efter den generative lingvistik bliver alt det, der undviger den mentale repræsentation af sprog, som Chomsky interesserer sig for: det rodede, heterogene talesprog, som forandrer sig, varierer, og hvor talere må reparere egne

og andres ture og forhandle for at forstå hinanden og andre, og som børn og *learnere* stadig lærer og bruger – både deres såkaldte modersmål og nye sprog i både formelle og uformelle kontekster.

En af Chomskys samtidige, antropologen og lingvisten Dell Hymes (1972), griber Chomskys kompetencebegreb og udvider det til begrebet kommunikativ kompetence, som i dag spiller en central rolle i vores forståelse af, hvad målet med andet- og fremmedsprogsundervisning kan være: At lære et sprog er at lære sprogets strukturer for ord- og sætningsdannelse, men det er også at kunne sætte disse sammen til acceptable sammenhængende tekster (mundtlige såvel som skriftlige) og at kende til det nye sprogfællesskabs forventninger til sprogbrug i konkrete kontekster.

Lingvistikken leder i det 21. århundrede ikke længere efter Chomskys LAD.

Forskning i sprogtilegnelse hos børn er optaget af at forstå, hvordan de socialiseres ind i sprogbrug, ikke hvordan strukturerne vokser frem i børns sprog. Børn er ikke født med forudsætninger for at lære sproglige strukturer; børn er i stedet – ifølge den amerikanske psykolog Michael Tomasello (2005) – født med nogle særlige socialkognitive forudsætninger for at indgå i en sprogliggjort verden, hvor erfaringer, følelser og intentioner sættes på sprog. Børns sprogtilegnelse er drevet af deres lyst til og behov for at dele egne og andres erfaringer, give udtryk for og forstå følelser og intentioner, og derfor har børn brug for at lære ord og strukturer, mente også den engelske lingvist Michael Halliday (1975).

Sociolingvistikken interesserer sig for sproglig variation: Hvorfor taler man en lille smule, men ret systematisk forskelligt og nogle gange korreleret med f.eks. køn, uddannelse eller social baggrund? Grundlæggeren af den klassiske og overvejende amerikanske sociolingvistik, William Labov (2001), viser, at man empirisk kan korrelere variation i talesproget (f.eks. om talere udtaler *-ing*-endelsen mere eller mindre distinkt) med taleres sociale baggrund. Senere har lignende undersøgelser vist, hvordan talesprogsvariation kan korrelere systematisk med taleres (stereotype high school-) identiteter som enten såkaldte burnouts eller jocks (Eckert 1989). Tænk på de to bejlere til Sandy Olsson i filmen "Grease": Danny Zuko i sin sorte læderjakke, slidte jeans og blue collar-identitet og hans

modsætning, sportsfreaken Tom Chisum i pastelfarver.

Det bliver tydeligt for sociolingvisterne og antropologerne, at Chomsky udelader alt det, der for dem er det centrale at studere, når man vil forstå, hvordan mennesker bruger og lærer sprog, nemlig kultur, identitet, ideologi og magt. Men det er Chomskys begrebsmæssige klarhed, der hjælper dem teoretisk og empirisk på vej. Uden Chomsky, ingen Dell Hymes eller William Labov, som vi kender og læser dem i dag. Chomsky er som Saussure før ham i virkeligheden også optaget af at definere og dermed afgrænse et sprogvidenskabeligt genstandsfelt, men med hans begreber blev det også meget større.

REFERENCE

Chomsky, N. (1965). *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge: The M.I.T. Press.

Eckert, P. (1989). *Jocks and Burnouts. Social Categories and Identity in the High School*. New York: Teachers College Press.

Halliday, M.A.K. (1975). *Learning How to Mean: Explorations in the Development of Language*. London: Edward Arnold. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-443701-2.50025-1>.

Hymes, D. (1972). On communicative competence. I: Pride, J.B. & Holmes, J. (red.), *Sociolinguistics. Selected Readings* (s. 269-293). London: Penguin.

Labov, W. (2001). *Principles of Linguistic Change. Social Factors*. Volume 2. (*Language in Society*, 29). Oxford/Malden: Blackwell Publishers.

Tomasello, M., Carpenter, M., Call, J., Behne, T. & Moll, H. (2005). Understanding and sharing intentions: The origins of cultural cognition. *Behavioral and Brain Sciences*, 28(5), 675-691.